

Сиза Н. П.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правосуддя
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ЮРИСДИКЦІЯ СУДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У статті розкрито зміст поняття «юрисдикція суду в кримінальному провадженні», його співвідношення із суміжними правовими категоріями. З'ясовано проблеми законодавчої регламентації питань територіальної юрисдикції у кримінальному провадженні та висловлено пропозиції щодо їх вирішення.

Ключові слова: юрисдикція суду, кримінальне провадження, компетенція суду, повноваження суду, функції суду, підсудність, територіальна юрисдикція.

В статье раскрыто содержание понятия «юрисдикция суда в уголовном производстве», его соотношение со смежными правовыми категориями. Выяснены проблемы законодательной регламентации вопросов территориальной юрисдикции в уголовном производстве и предложено их решение.

Ключевые слова: юрисдикция суда, уголовное производство, компетенция суда, полномочия суда, функции суда, подсудность, территориальная юрисдикция.

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України (ч. 2 ст. 6 Конституції України). Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення (ч. 3 ст. 124 Конституції України).

Зазначені конституційні положення встановлюють режим законності функціонування органів державної влади і загалом окреслюють сферу судової діяльності та її основне призначення. При цьому, юрисдикція суду уособлює комп-

лексне поняття, що визначає зміст і межі судової влади при здійсненні правосуддя. Тому чітка законодавча регламентація юрисдикції суду становить основу для забезпечення законності і правопорядку, та водночас виступає однією з гарантій захисту прав осіб і реалізації права на справедливий суд.

Питання визначення та реалізації функцій судової влади, компетенції та юрисдикції суду були предметом досліджень багатьох учених, зокрема: О.В. Бауліна, В.М. Бібіло, В.Д. Бринцева, С.В. Бурмагіна, С.В. Глушенко, О.С. Кашки, Р.О. Куйбіди, Л.М. Лобойка, С.В. Оверчука, О.А. Панасюка,

В. О. Попелюшко, С. В. Прилуцького, Д. М. Притики, В. В. Сердюка, М. І. Смоковича, Ю. О. Тіхомірова, Д. М. Шадури та інших.

Метою цієї статті є розкрити зміст поняття «юрисдикція суду в кримінальному провадженні», його співвідношення із суміжними правовими категоріями, а також з'ясувати проблеми законодавчої регламентації питань територіальної юрисдикції у кримінальному провадженні та запропонувати їх вирішення.

Зміст терміна «юрисдикція» безпосередньо пов'язаний з поняттями «повноваження» та «компетенція». У широкому розумінні він означає «встановлену законодавством сукупність повноважень відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування розглядати та вирішувати правові спори і справи про правопорушення», а також територіальні межі компетенційної сфери їх діяльності [1, с. 490].

Р. О. Куйбіда під юрисдикцією в контексті судової влади розуміє компетенцію, якою наділені тільки суди, щодо розгляду справ і ухвалення в них обов'язкових рішень, які є кінцевими в рамках національної правової системи і не можуть бути переглянуті у позасудовому порядку [2, с. 31–32].

Д. М. Шадура визначає судову юрисдикцію як «компетенцію спеціально уповноважених органів державної влади – судів загальної юрисдикції і Конституційного Суду, наділених відповідними юридично-владними повноваженнями, здійснювати правосуддя в формі того чи іншого виду судочинства щодо певних правовідносин» [3, с. 5–6, 10].

Конституційний Суд України у своїх рішеннях зазначив, що юрисдикцією судів є «...їх повноваження вирішувати спори про право та інші правові питання...» [4] і, що «... до юрисдикції Конституційного Суду України та судів загальної юрисдикції належить, відповідно до їх повноважень, також вирішення питань, які мають правовий (а не політичний) характер...» [5].

На думку С. В. Глущенко, термін «юрисдикція суду» окреслює коло повноважень відповідного суду стосовно надання правової оцінки конкретним фактам з метою вирішення правового спору в порядку, встановленому законом [6, с. 35–36].

Таким чином, терміни «компетенція» і «повноваження» є ключовими для визначення поняття юрисдикції, у зв'язку з чим є необхідність їх більш детального розгляду в аспекті судової діяльності та щодо сфери кримінального процесу, зокрема.

На думку В. М. Бібіло, компетенція суду – це юридичне вираження його функції у вигляді прав і обов'язків на її здійснення [7, с. 69]. Проте таке твердження фактично отожднює поняття «компетенція» і «функція», з чим складно погодитись беручи до уваги, що функцією є окремий напрям діяльності, спрямованої на досягнення певної мети.

За визначенням О. А. Панасюка, «компетенція суду – це сукупність повноважень суду та гарантії їх здійснення, а також предметів відання, які зумовлюють і визначають ці повноваження; вони впливають із нормативно визначених цілей діяльності суду в кримінальному провадженні та визначають процесуальне положення суду в кримінальному процесі, а також статус суду в системі судових органів та інших органів державної влади, будучи критерієм розмежування повноважень цих органів» [8, с. 289]. Проте гарантії здійснення повноважень є не внутрішньою властивістю компетенції, а забезпечувальною умовою дієвості зазначеного правового інституту.

Слід погодитись із С. В. Бурмагіним, що поняття «компетенція» охоплює сукупність юридично встановлених повноважень державного органу, якими він наділений для здійснення своїх функцій та вирішення завдань у певній сфері діяльності, зокрема, у сфері кримінального судочинства [9, с. 114].

Найбільш універсальним можна вважати підхід В. В. Сердюка, який визна-

час судову компетенцію як «сукупність юридично встановлених повноважень (владних прав і обов'язків) певного судового органу, в тому числі спеціалізованого суду, щодо визначеного законом кола питань, які підлягають вирішенню» [10, с. 81].

Ці визначення свідчать про комплексність поняття компетенції, яке має свою структуру і потребує чіткого розуміння складових елементів.

Автори спеціальних монографічних досліджень теорії компетенції (Ю. О. Тіхоміров) та кримінально-процесуальної компетенції (Л. М. Лобойко) розглядають такі компетенційні елементи: «а) нормативно встановлені цілі; б) предмети відання як юридично визначені певні сфери і об'єкти впливу; в) владні повноваження як гарантована законом міра прийняття рішень і вчинення дій» [11, с. 55–56; 12, с. 25].

Враховуючи зазначені структурні елементи, можемо з'ясувати зміст поняття компетенції суду в кримінальному провадженні.

Ю. О. Тіхоміров стверджує, що нормативно встановлені цілі спрямовані на досягнення певного процесуального результату, тобто в широкому розумінні мова йде про публічні функції [11, с. 56]. Беручи до уваги, що у кримінальному провадженні суд здійснює процесуальні функції правосуддя і судового контролю, можемо віднести їх до елементів кримінально-процесуальної компетенції суду.

Предметом відання у кримінальному процесі є встановлені законом об'єкти впливу відповідних органів, про компетенцію яких йдеться [12, с. 26]. Погоджуючись із Л. М. Лобойком, можна зробити висновок, що предмет відання щодо компетенції суду в кримінальному провадженні пов'язаний із підсудністю. Відповідно, до компетенції суду належить вирішення питань у кримінальному провадженні, згідно з встановленими КПК правилами визначення підсудності.

Владні повноваження є ключовим структурним елементом криміналь-

но-процесуальної компетенції [12, с. 29]. Під владними повноваженнями і в теорії, і в практиці кримінально-процесуальної діяльності, як правило, розуміють права державних органів, що передбачає певну свободу угляду у їхньому використанні. Між тим, відповідні органи одночасно наділяються і обов'язками щодо здійснення цих прав [12, с. 26].

О. А. Панасюком надано обґрунтоване визначення поняття повноважень суду в кримінальному судочинстві як «закріплене нормами кримінального процесуального права та зумовлене предметом відання коло прав та обов'язків (правообов'язків) суду, встановлене для виконання конкретних процесуальних дій та прийняття відповідних процесуальних рішень у кримінальному провадженні» [8, с. 288].

О. С. Кашка досить чітко окреслює, що «... зміст поняття повноваження суду як владного суб'єкта складають такі елементи як права, обов'язки та характер (спосіб) взаємозв'язків між ними» [13, с. 38].

Враховуючи зазначені структурні елементи, кримінально-процесуальну компетенцію суду можна визначити як встановлений законом обсяг владних повноважень суду щодо вирішення питань у кримінальних провадженнях, які їм підсудні, при здійсненні правосуддя і судового контролю.

У контексті даного дослідження варто також звернути увагу на співвідношення понять «компетенція» і «юрисдикція». З цього приводу Ю. О. Тіхоміров зазначав, що поняття «компетенція» є родовим поняттям, яке щодо суду більш прийнятно виражати поняттям «юрисдикція» [11, с. 179]. Л. М. Лобойко робить висновок про тотожність понять «кримінально-процесуальна компетенція» і «юрисдикція» стосовно суду [12, с. 169].

Інші вчені-процесуалісти обґрунтовують необхідність розмежовувати поняття «юрисдикція» і «компетенція», оскільки друге поняття є ширшим від

першого, так як включає в себе, крім повноважень по здійсненню судочинства, також неюрисдикційні (організаційні) повноваження, що реалізуються поза процесуальною формою [14, с. 127; 13, с. 19]. Із зазначеною позицією можна погодитись, якщо мова йде про непроцесуальні повноваження суду. Якщо ж судом здійснюються кримінально-процесуальні функції (правосуддя, судовий контроль), то можна стверджувати про тотожність понять «кримінально-процесуальна компетенція суду» та «юрисдикція суду».

Для з'ясування питання співвідношення зазначених понять звернемося також до структурно-функціонального аналізу судової юрисдикції, на підставі якого Д. М. Шадура виділяє такі її елементи, як: функції судової влади, предмети відання, юридично-владні повноваження, а також процесуальний характер судової діяльності [3, с. 10]. Таким чином, перші три елементи судової юрисдикції по суті співпадають із вищезазначеними структурними елементами компетенції. Що ж до процесуального характеру судової діяльності, – автором особливо підкреслюється, що невід'ємною ознакою судової юрисдикції є її здійснення у визначеній законом процесуальній формі [3, с. 10].

У зв'язку з цим, можна стверджувати, що необхідність додержання процесуальної форми є спільною ознакою для здійснення кримінально-процесуальних функцій та юрисдикції суду, тоді як компетенція суду, як уже зазначалось, може бути реалізована і поза процесуальною формою.

Особливістю юрисдикції суду є її виключна спрямованість на реалізацію процесуальних функцій у кримінальному провадженні. Доречно також звернути увагу, що у вузькому розумінні термін «юрисдикція» означає «відправлення правосуддя або підсудність» [1, с. 490]. Проте, у кримінальному провадженні юрисдикція суду не обмежена лише здійсненням правосуддя.

Цілком обґрунтовано В. О. Попелюшко за предметно-функціональною

ознакою поділяє юрисдикцію суду в кримінальному судочинстві на: 1) правосуддя; 2) судовий контроль; 3) юрисдикцію на стадії виконання судових рішень; 4) юрисдикцію у сфері правової допомоги згідно з міжнародними договорами [15, с. 8–9].

Окрім того, вчений слушно зазначає, що «кримінально-правова юрисдикція має територіальний характер, оскільки поширюється на територію відповідних адміністративно-територіальних одиниць» та наголошує, що «чітке визначення юрисдикційних повноважень судів, є однією з гарантій прав людини і громадянина на розгляд його справи компетентним судом» [14, с. 130].

Таким чином, юрисдикцію суду в кримінальному провадженні слід розглядати з урахуванням предметно-функціональної та територіальної ознак.

У контексті даного дослідження з'ясуємо також взаємозв'язок юрисдикції суду і кримінально-процесуальних функцій правосуддя і судового контролю.

При здійсненні функції правосуддя діяльність суду спрямована на вирішення обвинувачення по суті у кримінальних провадженнях, які підсудні даному суду. Для досягнення зазначеної мети суди наділені сукупністю владних повноважень, які закріплені у нормах Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року (КПК). При цьому правила визначення підсудності, які передбачені КПК, базуються на встановлених судоустрійним законодавством принципах територіальності та інстанційності побудови системи судів.

Стаття 32 КПК регламентує правила територіальної підсудності, де, зокрема, зазначено про територіальну юрисдикцію суду. Територіальні межі юрисдикції суду обумовлюються судоустрійними нормами і стосуються місцевих та апеляційних судів. Разом з тим варто погодитись із О. В. Бауліним, що «у широкому розумінні юрисдикція будь-якого місцевого й апеляційного суду через обов'яз-

ковість судових рішень поширюється на всю територію України» [16, с. 12].

Чинний Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [17] визначає, що місцевими загальними судами є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах) (ч. 1 ст. 21); апеляційними судами з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення є апеляційні суди, які утворюються в апеляційних округах (ч. 2 ст. 26).

Місцеві окружні суди, наразі, утворені згідно з Указами Президента України від 12 грудня 2017 року № 412/2017 (Черкаський окружний суд із місцезнаходженням у місті Черкаси) [18] та № 413/2017 (Окружний суд міста Чернівців із місцезнаходженням у місті Чернівцях) [19]. Указом Президента України від 29 грудня 2017 року № 452/2017 «Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах» [20] визначено апеляційні округи та місцезнаходження апеляційних судів. Території апеляційних округів відповідають адміністративно-територіальному поділу, проте в окремих апеляційних округах місцезнаходження судів передбачено у кількох містах відповідної області (наприклад, Дніпровський апеляційний суд утворюється в апеляційному окрузі, що включає Дніпропетровську область, з місцезнаходженням у містах Дніпрі та Кривому Розі). Такий підхід викликає питання про критерії розмежування територіальної юрисдикції для визначення місця судового розгляду, що, у свою чергу, може вплинути на забезпечення права особи на доступ до правосуддя і компетентний суд.

Спеціальні правила територіальної підсудності передбачені щодо кримінальних правопорушень, підслідних Національному антикорупційному бюро України (НАБУ). У таких випадках, відповідно до ч. 3 ст. 32 КПК кримінальне провадження здійснює суд, найбільш

територіально наближений до суду за місцезнаходженням відповідного територіального управління НАБУ, іншої адміністративно-територіальної одиниці (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва чи Севастополя). Слід зауважити, що кримінальні правопорушення підслідні НАБУ, у перспективі повинні бути віднесені до підсудності Вищого антикорупційного суду, створення якого передбачено Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (п. 2 ч. 2 ст. 31) та зазначено про необхідність визначення юрисдикції цього суду процесуальним законом (ч. 3 ст. 31). Проект Закону про Вищий антикорупційний суд від 22 грудня 2017 року № 7440 [21] визначає засади організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальні вимоги до суддів цього суду та гарантії їх діяльності й передбачає внесення змін і доповнень до КПК, зокрема, щодо предметної підсудності Вищого антикорупційного суду. Проте запропонований у зазначеному Проекті Закону перелік статей Кримінального кодексу, які передбачають корупційні злочини, значно відрізняється від переліку злочинів, віднесених до підслідності НАБУ в ч. 5 ст. 216 КПК. Також при визначенні підсудності Вищому антикорупційному суду не враховано суб'єктну ознаку, яка передбачена для віднесення злочинів до підслідності НАБУ. Для забезпечення незалежності, неупередженості й ефективності діяльності зазначених антикорупційних органів необхідно нормативно узгодити їх компетенцію в частині предмета відання.

Інстанційна підсудність (ст. 33 КПК) передбачає розмежування юрисдикції (компетенції) судів різних ланок щодо здійснення правосуддя у кримінальному провадженні.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [17] за принципом інстанційності встановлює триланкову судову вертикаль: 1) місцеві суди; 2) апеляційні суди; 3) Верховний Суд (ч. 3 ст. 17). Ці суди здійснюють правосуддя у порядку встановле-

ному процесуальному законом (ч. 1 ст. 22, п. 1 ч. 1 ст. 27, п. 1 ч. 2 ст. 36) [17].

За правилами інстанційної підсудності місцеві суди здійснюють кримінальне провадження у першій інстанції, апеляційні суди – в апеляційній інстанції, Верховний Суд – у касаційній інстанції (ч. 1–3 ст. 33 КПК).

Правосуддя здійснюється також у провадженні за нововиявленими або виключними обставинами судом, який ухвалив рішення, що переглядається, або Великою Палатою Верховного Суду (ч. 4, 5 ст. 33 КПК).

Визначена КПК процесуальна форма судового розгляду в суді першої інстанції передбачає найбільш повну реалізацію функцій правосуддя саме у цій стадії кримінального провадження шляхом здійснення судом повноважень щодо з'ясування обставин, що підлягають доказуванню, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, і ухвалення законного, обґрунтованого і справедливого судового рішення.

Юрисдикція апеляційних судів та Верховного Суду обумовлена здійсненням правосуддя і реалізацією конституційної засади забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення (п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України).

Викладене дає підстави стверджувати, що юрисдикція суду і підсудність у кримінальному провадженні співвідносяться між собою як ціле і частина. Підсудність є інститутом кримінального процесуального права, який передбачає відносно відокремлену сукупність норм, на підставі яких визначають повноважний суд для здійснення правосуддя; а також одним із елементів юрисдикції суду, яка є міжгалузевим правовим інститутом і регламентована судоустрійними нормами та нормами кримінального процесуального права.

Ще однією кримінально-процесуальною функцією, що пов'язана із юрисдикцією суду, є судовий контроль.

До юрисдикції суду, згідно з нормами КПК, віднесено широке коло повноважень щодо прийняття рішень, пов'язаних з обмеженням конституційних прав і свобод осіб та розглядом скарг на рішення, дії чи бездіяльність у кримінальному провадженні, здійснення яких під час досудового розслідування покладено на слідчого суддю. Його процесуальна діяльність підпорядкована як загальним положенням КПК, що, зокрема, визначають засади кримінального провадження, а також оцінку доказів, так і регламентована спеціальними нормами, які передбачають підстави та порядок вирішення питань, віднесених до його компетенції. Окрім того, до ухвал слідчого судді застосовуються за аналогією норми глави 29 КПК, що встановлюють зміст ухвал суду, порядок їх постановлення, складання, оголошення та роз'яснення.

Усі повноваження слідчого судді, залежно від змісту і характеру питань, вирішення яких віднесено законом до його компетенції, можна поділити на такі групи: 1) вирішення питань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження; 2) вирішення питань про проведення слідчих (розшукових) дій; 3) вирішення питань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій; 4) розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час досудового розслідування; 5) вирішення інших процесуальних питань, що потребують неупередженого розгляду під час досудового розслідування.

Проте у чинному КПК відсутні чіткі положення щодо визначення територіальної юрисдикції при здійсненні повноважень слідчим суддею, що дає підстави для різного тлумачення цих питань та зумовлює різну практику правозастосування у цій сфері. Суб'єктивне тлумачення норм законодавства, а також наявність прогалин у регламентації питань юрисдикції може призвести до порушення права особи на компетентний суд, яке проголошене відомими міжнародними правовими актами.

Оскільки ж слідчий суддя є суддею місцевого чи апеляційного суду, можна зробити висновок, що територіальні межі діяльності слідчого судді обумовлені територіальною юрисдикцією суду, від імені якого він здійснює свої повноваження. Разом з тим, слід враховувати, що слідчий суддя під час досудового розслідування вирішує широке коло питань, стосовно яких передбачені спеціальні правила територіальності подання клопотань слідчим чи прокурором.

У КПК питання територіальної юрисдикції при здійсненні повноважень слідчим суддею регламентовано по різному або ж взагалі відсутня вказівка закону про те, якими правилами слід керуватися для визначення слідчого судді, до якого належить звернутися з відповідним клопотанням чи скаргою.

Як слушно зазначав О. В. Баулін, «не сприятиме ефективній діяльності органів кримінальної юстиції необхідність формування однакового розуміння і постійного врахування слідчими, прокурорами, суддями (слідчими суддями) у вирішенні певних питань того, де територіально здійснюється досудове розслідування, де воно є закінченим і де перебуває сам орган досудового розслідування, оскільки ці території можуть належати до різних територіальних судових юрисдикцій» [16, с. 12].

Не вирішують зазначену проблему і зміни, що були внесені до КПК Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147–19 [22]. Так, відповідно до нової редакції ч. 2 ст. 132 КПК, клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження на підставі ухвали слідчого судді подається до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться (зарєстрований) орган досудового розслідування як юридична особа. Аналогічні зміни внесені й до абзацу першого частини першої ст. 184 КПК стосовно подання клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжного заходу. Водночас клопотання слідчого, проку-

рора про продовження строку тримання під вартою, а також клопотання підозрюваного, його захисника про зміну запобіжного заходу, в тому числі про скасування чи зміну додаткових обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 КПК, подається до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування (ч. 2 ст. 199, ч. 1 ст. 201 КПК).

Розгляд клопотань щодо негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється слідчим суддею Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування (ч. 1 ст. 247 КПК). Законом також передбачено особливості визначення територіальної юрисдикції для розгляду клопотань слідчим суддею про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо суддів, працівників суду та правоохоронних органів та/або у приміщеннях судових та правоохоронних органів. Такі клопотання повинні розглядатися у відповідному апеляційному суді поза межами територіальної юрисдикції органу досудового розслідування, який здійснює досудове розслідування. Відповідно, слідчий, прокурор має звернутися з клопотаннями про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій до слідчого судді апеляційного суду, найбільш територіально наближеного до апеляційного суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування (ч. 2, 3 ст. 247 КПК).

На думку С. В. Оверчука, «використання в якості критерію місця знаходження правоохоронного органу (органу досудового розслідування) не відповідає вимогам національного та міжнародного права, порушує низку прав та свобод людини» [23, с. 30].

Певна відмінність у визначенні територіального критерію звернення до слідчого судді встановлена КПК для подання

клопотання про застосування запобіжного заходу до особи, яку затримано без ухвали про дозвіл на затримання за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення. Зазначене клопотання подається до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, або ж – до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа була затримана (ч. 1 ст. 192 КПК).

Слід погодитись із твердженням С.В. Оверчука, що «вилучення особи, навіть тимчасове, з відання законного слідчого судді, є порушенням його права на судовий захист, яке має бути негайно поновлено шляхом передачі кримінального провадження та доставки затриманої особи до суду, повноважного прийняти рішення про застосування запобіжних заходів відповідно до загальних правил підсудності» [23, с. 10].

Щодо низки питань, вирішення яких належить до повноважень слідчого судді, передбачено звернення до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування. Це стосується клопотання сторони захисту про залучення експерта (ч. 3 ст. 244 КПК), клопотання сторони кримінального провадження про встановлення строку для ознайомлення з матеріалами (ч. 10 ст. 290 КПК) та клопотання про вирішення окремих питань щодо зберігання речових доказів і документів (ч. 7 ст. 100 КПК).

Відмінні правила територіальної юрисдикції встановлені нормами ст. 206 КПК, яка передбачає загальні обов'язки слідчого судді щодо захисту прав людини, що стосуються забезпечення додержання прав особи, яка тримається під вартою. Так, кожен слідчий суддя суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться особа, яка тримається під вартою, має право постановити ухвалу, якою зобов'язати будь-який орган державної влади чи службову особу забезпечити додержання прав такої особи (ст. 206 КПК).

Щодо значної кількості питань, вирішення яких віднесено до повноважень слідчого судді, КПК взагалі не визначає положень щодо територіальної юрисдикції. Це питання про: відводи під час досудового розслідування (ч. 2 ст. 81 КПК); поновлення процесуального строку (ст. 117 КПК); допит свідка чи потерпілого в судовому засіданні за клопотанням сторони кримінального провадження (ст. 225 КПК); обшук житла чи іншого володіння особи (ч. 2 ст. 234 КПК); огляд житла чи іншого володіння особи (ч. 2 ст. 237 КПК); слідчий експеримент, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи (ч. 5 ст. 240 КПК); примусове залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи (ч. 3 ст. 242 КПК); примусове відбирання біологічних зразків для експертизи (ч. 3 ст. 245 КПК); здійснення спеціального досудового розслідування (ч. 1 ст. 297–2 КПК), направлення особи до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи (ч. 2 ст. 509 КПК).

Відсутні законодавчі правила територіальної юрисдикції і для визначення, до слідчого судді якого суду слід подавати скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування. Це створює підґрунтя для вирішення цього питання не на підставі закону і ставить під загрозу забезпечення особі права на компетентний суд.

Варто погодитись з С.В. Оверчуком про необхідність внесення змін до КПК, які б встановлювали загальні правила визначення територіальної підсудності при здійсненні повноважень слідчим суддею [23, с. 29–30]. Перш за все, підлягають врахуванню територіальні межі діяльності слідчого судді, що обумовлені територіальною юрисдикцією суду, від імені якого він здійснює свої повноваження, а також такі ознаки кримінального провадження як місце вчинення кримінального правопорушення та місце здійснення досудового розслідування.

Висновки. Юрисдикція суду в кримінальному провадженні – це встановлена законом сукупність владних повноважень суду щодо здійснення правосуддя і судового контролю у підсудних йому кримінальних провадженнях.

Зміст юрисдикції суду в кримінальному провадженні охоплює поняття «компетенція», «повноваження», «функція» і «підсудність» та обумовлюється предметно-функціональною і територіальною ознаками. Реалізація кримінально-процесуальних функцій судом (правосуддя), слідчим суддею (су-

дового контролю) здійснюється в межах визначеної законом юрисдикції. Владні повноваження суду встановлюються законом і їх обсяг повинен бути достатній для здійснення правосуддя та досягнення мети кримінального процесу загалом. При цьому інститут підсудності відіграє важливу роль у визначенні повноважного суду й забезпеченні доступу до правосуддя та права на компетентний суд. Невизначеність територіального критерію при розмежуванні компетенції судів ставить під загрозу дотримання правил підсудності і захисту прав осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол. Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998. Т. 6: Т-Я. 2004. 768 с.
2. *Куйбіда Р. О.* Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи: монографія. К.: Атіка, 2004. 288 с.
3. *Шадура Д. М.* Цивільна юрисдикція: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2008. 20 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe
4. Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 року № 9-зп у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97>
5. Рішення Конституційного Суду України від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002 у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-02>
6. *Глушченко С. В.* Вищі спеціалізовані суди в системі судової влади в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2015. 490 с. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Glushenko/d_Glushenko.pdf
7. *Бибіло В. Н.* Судебная власть в уголовном судопроизводстве: монография. Минск: Издательство «Право и экономика», 2001. 210 с.
8. *Панасюк О. А.* До питання про співвідношення понять «повноваження» та «компетенція» суду в кримінальному провадженні. Публічне право. 2013. № 4. С. 282–290.
9. *Бурмагин С. В.* Уголовный суд России: Монография. М.: Юрлитинформ, 2010. 392 с.
10. *Сердюк В. В.* Юрисдикція судів України за спеціалізацією: монографія. К.: Прецедент, 2005. 192 с.
11. *Тихомиров Ю. А.* Теория компетенции. М.: Издание г-на Тихомирова Ю. А., 2001. 355 с.
12. *Лобойко Л. М.* Кримінально-процесуальна компетенція: монографія. Д.: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 188 с.
13. *Кашка О. С.* Повноваження суду апеляційної інстанції з перегляду судових рішень у кримінальному процесі України: Монографія / За ред. О. Ю. Костюченко. К.: Алерта, 2015. 630 с.
14. *Попелюшко В. О.* Юрисдикція суду при провадженні кримінальних справ та права людини. Проблеми кримінального процесу та захисту у кримінальній справі: збірник наукових статей / укладач: Авраамшин С. В. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2008. 400 с.
15. *Попелюшко В. О.* «Мала» судова реформа в Україні та захист прав громадян: монографія Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2003. 123 с.
16. *Баулін О. В.* Поняття юрисдикції і новий Кримінальний процесуальний кодекс України. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 2. С. 9–13. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/aymvs_2013_2_4.pdf
17. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.

18. Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів: Указ Президента України від 12 грудня 2017 року № 412/2017. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/4122017-23222>
19. Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів: Указ Президента України від 12 грудня 2017 року № 413/2017. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/4132017-23226>
20. Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах: Указ Президента України від 29 грудня 2017 року № 452/2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/452/2017>
21. Про Вищий антикорупційний суд: Проект Закону України від 22 грудня 2017 року № 7440. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63218
22. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 3 жовтня 2017 року № 2147-19. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. ст. 436.
23. *Оверчук С. В.* Підсудність кримінальних проваджень слідчому судді. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2015. № 2(12). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15osvpss.pdf>

Syza N. Jurisdiction of the court in criminal proceedings

The concept of «jurisdiction of court in criminal proceedings» and its relation with other legal categories is describes in this article. It has been established that the content of the jurisdiction of the court in criminal proceedings covers the concept of «competence», «authority», «function» and «jurisdiction» and is conditioned by the subject-functional and territorial features. On the basis of the established structural elements of competence, the concept of criminal-procedural competence of the court is defined. A conclusion is made on the identity of the concepts of «criminal-procedural competence of the court» and «jurisdiction of the court» in the event that the court implements the criminal-procedural functions of justice and judicial control. The relationship between the jurisdiction of the court and the criminal-procedural functions of justice and judicial control are revealed.

The criminal-procedural functions by the court (justice) and the investigating judge (judicial control) is carried out within the limits of the jurisdiction established by law. The powers of the court are established by law and their volume should be sufficient for the administration of justice and achievement of the purpose of the criminal process in general.

The Legal Jurisdiction Institute plays an important role in defining a competent court and ensuring access to justice and the right to a competent court. The uncertainty of the territorial criterion when differentiating the jurisdiction of the courts jeopardizes observance of the rules of jurisdiction and the protection of the rights of individuals.

The problems of determination of territorial jurisdiction during the exercise of powers by the investigating judge and the proposals for their solution were clarified.

Keywords: *court jurisdiction, criminal proceedings, competence of the court, powers of the court, functions of the court, jurisdiction, territorial jurisdiction.*

Стаття надійшла до редакції журналу 12.12.2017 р.